

NR 88/2015

**MOTYWY GŁOSOWANIA
W PIERWSZEJ TURZE
WYBORÓW PREZYDENCKICH**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 9 stycznia 2015 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Po pierwszej turze wyborów prezydenckich zapytaliśmy Polaków, którzy brali udział w głosowaniu 10 maja, dlaczego oddali głos na wybranego przez siebie kandydata¹. Badani wyrażali opinie w sposób swobodny, w pytaniu otwartym. Pytanie brzmiało: „Dlaczego głosowała(a) Pan(i) na tego właśnie kandydata? Co o tym zdecydowało?”.

Tylko zupełnie nieliczni (1%) nie potrafili uzasadnić swojego wyboru, taki sam odsetek odmówił udzielenia odpowiedzi na to pytanie.

Ogólnie rzecz biorąc, we wszystkich wypowiedziach najczęściej pojawiały się trzy typy wyjaśnień. Największy odsetek badanych uzasadnił swój wybór tym, że dany kandydat gwarantuje zmianę na naszej scenie politycznej. Można zatem powiedzieć, że ostatnie wybory prezydenckie odbywały się pod hasłem zmiany – zmiana była najbardziej nośnym hasłem. Drugi typ wyjaśnień dotyczył wiarygodności – ankietowani uzasadniali głosowanie na tego, a nie innego kandydata jego darem przekonywania, autentycznością, faktem, że jedynie temu spośród pretendentów byli w stanie uwierzyć. Trzeci powód – w dużej mierze rozłączny z pierwszym – dotyczył gwarancji stabilizacji, spokoju, przewidywalności, a także doświadczenia politycznego kandydata.

WYBORCY ANDRZEJA DUDY

Według sondażowych deklaracji, na Andrzeja Dudę w pierwszej turze wyborów prezydenckich częściej niż inni głosowały osoby o prawicowych poglądach politycznych, w wieku powyżej 45 roku życia, z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym, oceniające warunki materialne swego życia jako złe lub przeciętne, często (co najmniej raz w tygodniu) uczestniczące w praktykach religijnych. Częściej byli to mieszkańcy wsi i małych miasteczek (do 10 tys. mieszkańców) niż mieszkańcy większych miast. W grupach społeczno-zawodowych kandydat PiS cieszył się ponadprzeciętną popularnością wśród rolników, rencistów, emerytów, robotników wykwalifikowanych, pracowników administracyjno-biurowych oraz gospodyń domowych.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (300) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 14–20 maja 2015 roku na liczącej 1048 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

		CBOS
Motywy głosowania na Andrzeja DUDE		N=214
Gwarantuje zmianę; coś by zmienił; chcę zmiany; zmiana w kraju; jest nowy; nowe spojrzenie; świeżość; będzie lepiej rządził	31%	
Poprawi moją sytuację; poprawi sytuację w kraju	17%	
Negatywne oceny prezydenta Komorowskiego. Jest przeciwieństwem Komorowskiego; nie odpowiada mi obecny prezydent; obecna prezydentura jest zła; zawiodłem się na Komorowskim	16%	
Wiarygodność; wierzę w niego; mam do niego (wzbudza) zaufanie; przekonał mnie; bliski ludziom; swój chłop; jest ludzki; ma charyzmę	14%	
Tezy programowe o charakterze socjalnym: obniżenie wieku emerytalnego; powiększenie kwoty wolnej od podatku. Broni rolników; polskiej ziemi, lasów, kopalń	12%	
Program; odpowiadają mi jego poglądy; ma realne poglądy (ogólnie)	12%	
Negatywne skojarzenia i oceny PO, a także skojarzenia prezydenta Komorowskiego z PO. Komorowski za bardzo podporządkowany PO	11%	
Jest blisko ludzi; jest dobrym mówcą; umie rozmawiać ze zwykłymi ludźmi; mówi zrozumiale, co myśli; jest szczery; mądrze i rozsądnie mówił do ludzi; konkretny; rzeczowy; umie słuchać	10%	
Polityka; odpowiada mi politycznie; jestem zwolennikiem tej (jego) partii	7%	
Cechy: wykształcony; mądry; inteligentny	7%	
Jest młody; młodszy; energiczny; przyszłościowy	7%	
Nie było lepszego kandydata; brak alternatywy; nie widzę innego; brak zaufania do pozostałych kandydatów; głosowanie negatywne; wybór mniejszego zła; przyjdą inni to będzie gorzej; inni będą gorzej rządzić	6%	
Znak sprzeciwu; jestem przeciw rządzącym; nie zgadzam się z poglądami rządzących; nie podoba mi się to, co się dzieje w Polsce; dość kłamstwa i obłudy	4%	
Cechy osobowościowe: jest uprzejmy, grzeczny, sympatyczny, ciepły; odpowiada mi jego sposób bycia; osobowość	4%	
Tezy programowe: praca dla młodych; żeby młodzi nie wyjeżdżali; chce pomóc młodym; zlikwiduje umowy śmieciowe	3%	
Bo jest dobry (ogólniki); dobry prezydent; dobry kandydat; jest odpowiedni; bo mi odpowiada; pasuje; podoba mi się	3%	
Dobra kampania wyborcza	2%	
Debaty telewizyjne; przemówienia w TV	2%	
Popiera Kościół; wartości chrześcijańskie; przeciw in vitro	2%	
Cechy: rozsądek, powaga; odpowiedzialność; stateczny; kultura polityczna	2%	
Cechy: uczciwy; patriota; przywiązany do ojczyzny	2%	
Nie jest przesiąknięty polityką; spoza układów	2%	
Dobra prezencja; postawny; przystojny	1%	
Będzie nas dobrze reprezentował za granicą; rozpoznawalność w świecie; wszelkie wzmianki o polityce zagranicznej; gwarantuje dobrą politykę zagraniczną	1%	
Kwestie gospodarcze; poprawi sytuację gospodarczą; zmniejszy bezrobocie	1%	
Inne konkretne tezy programowe: pomysł na sprawniejsze państwo; jednomandatowe okręgi wyborcze	1%	
Ma szansę wygrać	1%	
Inne odpowiedzi: wpływ innych; bo córka mi podpowiedziała; bo się pomyliłam; pomógł mi Latarnik Wyborczy; strzeliłam; żeby było śmiesznie	1%	
Trudno powiedzieć; nie wiem	2%	

Andrzej Duda zdobył poparcie głównie dlatego, że – zdaniem swoich wyborców – gwarantuje zmianę, czyli personalną, polityczną i programową przebudowę władzy państwowej (31% wypowiedzi). Jeden z jego zwolenników ujął to tak: „W Polsce konieczne są zmiany. Ci, co rządzą, są już za bardzo oderwani od realnych problemów”. Ten typ wyjaśnień wiąże się często z oczekiwaniem poprawy własnej sytuacji, czy to w wyniku realizacji którejś z obietnic wyborczych Andrzeja Dudy, czy też samej zmiany, obietnicy „nowego porządku” i związanej z tym nadziei na poprawę sytuacji gospodarczej (17%). Ankietowani mówili: „Będzie mi łatwiej”, „Ja chcę zmian na lepsze”. Uzasadniali swój wybór trafiającymi do ich przekonania zapowiedziami kandydata: „Jego wypowiedzi, że w Polsce będzie się lepiej żyło”, „Liczę na pozytywne zmiany, praca dla moich dzieci”.

Wyborcy Andrzeja Dudy tłumaczyli głosowanie na kandydata PiS także kwestiami programowymi (12%). Mowa była zarówno o poglądach kandydata, jego światopoglądzie („Pochodzi z partii preferującej wartości chrześcijańskie”, „Ponieważ jego program i poglądy są zgodne z moimi”), jak i ogólnie o jego programie, który był dla jego zwolenników przekonujący („Poglądy polityczno-religijne i program wyborczy”). Równie często przytaczano poszczególne tezy programowe dotyczące spraw socjalnych – obniżenia wieku emerytalnego, podwyższenia kwoty wolnej od podatku itp. (12%), jak i problemów ludzi młodych – takich jak likwidacja lub ograniczenie tzw. umów śmieciowych czy w ogóle kwestii pracy dla młodych (dalsze 3%). „No bo godoł, że zlikwiduje te 67, no i że będzie lepiej w kraju, młodzi będą mieć pracę”, „Obietnica przywrócenia poprzedniego wieku emerytalnego”, „Obniżenie wieku emerytalnego i podniesienie rodzinnego na dzieci”.

Pod względem częstości wskazań wysoko wśród czynników uzasadniających głosowanie na Andrzeja Dudę lokuje się wiarygodność (14%). Andrzejowi Dudzie udało się przekonać do siebie sporą część wyborców, którzy właśnie jemu uwierzyli: „Czuję, że mówił prawdę, zrobi porządek, jest świeży”, „Jest najwiarygodniejszym kandydatem, ma moje zaufanie”, „Budzi moje zaufanie, wydaje się wiarygodny. Wierzy w to, co mówi”, „Wydaje się rzetelnym gościem, w przeciwieństwie do Komorowskiego”.

Alienacja obecnej władzy, oderwanie od problemów, którymi żyją zwykli ludzie i które są dla nich najważniejsze, to kolejny, bardzo ważny wątek pojawiający się w wypowiedziach wyborców Andrzeja Dudy z I tury. Wybór tego kandydata w znacznej części był wyborem negatywnym, dokonywanym przeciw rządzącej ekipie, której przedstawicielem jest w ocenie badanych ustępujący prezydent (16%), a także przeciw rządzącej partii – PO (dalsze 11%). Wyborcy głosowali na Andrzeja Dudę: „Przeciwko Komorowskiemu”, „Bo jest przeciwieństwem Komorowskiego”, „Liczę, że wszystko się odmieni, bo to, co jest w tej

chwili w Polsce, jest bardzo nie dobrze, obłuda i zamydlenie ludziom oczu”, „Potrzeba zmian w Polsce, tak dalek nie może być, jesteśmy niewolnikami”, „Chcę zmian, nie podoba mi się to, co teraz robią”, „Mi się wydaje, że może coś zmieni, bo ten, co jest teraz, trochę obrósł w piórka i jest nie bardzo”, „Tyle lat rządził Komorowski, dużo obiecywał, ale brak pracy i wcale nie jest dobrze”. W swoich uzasadnieniach głosowania na Andrzeja Dudę badani bardzo często przywoływali nieakceptowane przez nich decyzje prezydenta, w tym szczególnie często zgodę na podwyższenie wieku emerytalnego: „Fizycznie człowiek pracuje, a prezydent podpisał ustawę emerytalną 67 lat, a ja nie dam rady”, „Postawa obecnego prezydenta: podpisanie ustawy o VAT, podniesienie wieku emerytalnego, OFE”. Prezydent Komorowski był także traktowany jako przedstawiciel, a nawet symbol rządzącej partii: „Aby była alternatywa dla PO”, „Bo trzeba rozwalić PO i PSL”, „Chciałam zmian, uważam, że Komorowski przez 5 lat mało zrobił dla Polski, potrzebny jest bardziej energiczny prezydent, Komorowski za bardzo podporządkowany PO”.

Istotnym czynnikiem przesądzającym o wiarygodności Andrzeja Dudy jest, zdaniem wielu jego sympatyków, umiejętność rozmawiania z ludźmi, wychodzenia do wyborców, skuteczna komunikacja ze spotykanymi podczas kampanii wyborczej ludźmi (10%). „Jak wypowiadał się na temat pracy, jak rozmawiał z prostymi ludźmi – ujęło mnie to”, „Fajny facet, mądrze mówi”, „Mówił lepiej niż inni”, „Mówił sensownie, nie potrzebował suflera, myśli przyszłościowo dla dobra Polaków”, „Jest uzdolnionym, kulturalnym człowiekiem. Bardzo ładnie się wypowiada i umie się w każdej sytuacji zachować. Ma dobre założenia programowe”, „Jest uczciwym człowiekiem, pełnym szacunku do innych”, „Bo nie jest taki ‘urzędnikowy’, ale jest swój chłop”.

Pewien odsetek wyborców Andrzeja Dudy głosował na niego przede wszystkim z powodów politycznych, ponieważ popiera partię, która go rekomendowała i której był członkiem. „Ja od dawna popieram PiS, więc i popieram jego przedstawiciela”, „Partia ta mi się podoba”, „Pochodzenie partyjne – PiS”, „Partia, z którą jest związany i jego osobiste walory, które dostrzegam w nim”. Kolejne zalety kandydata to, zdaniem jego wyborców z I tury, młodość, energia („Bo jest młody, spoza układów, ma szansę wreszcie coś zmienić”, „Młody, prężny, przyszłościowy. Dobre pomysły na przyszłość”, „Bo jest energiczny i myśli pozytywnie, chce uzdrowić gospodarkę”), a także wykształcenie, inteligencja – „Jest wykształcony, dobrze wychowany, zna języki, ma doświadczenie w życiu politycznym w skali kraju i Unii Europejskiej” (po 7% wskazań).

Badani uzasadniali swój wybór także brakiem lepszego kandydata, czyli wynikiem selekcji negatywnej (6%). „Wydawał mi się najlepszy”, „Nie było lepszych”. Mniejsza grupa kładła nacisk na sprzeciw wobec rządzących (4%), pojawiały się również wypowiedzi zwolenników prezydenta Komorowskiego, którzy w I turze głosowali przeciwko niemu: „Ponieważ w drugiej turze będę głosowała na Komorowskiego, ale chciałam, żeby PO się zastanowiło nad nieoczywistością wyników”, „Żeby I tura była dla rządzących upomnieniem, żółtą kartką”, „Z przekory, że PiS”. Pozytywnie oceniano osobowość i dobre wychowanie kandydata (4%) – „Pochodzenie z inteligenckiej rodziny, rodzice są naukowcami, on również, córka studiuje, można na nim polegać, nie ciągną się za nim żadne afery”, „Program, kultura osobista, wiarygodność, reprezentuje etykę chrześcijańską, po prostu facet ma zasady”. Pozostałe powody wymieniane był rzadziej. Zaledwie 2% wyborców nie potrafiło lub nie chciało uzasadnić oddania głosu na Andrzeja Dudę w I turze wyborów.

WYBORCY BRONISŁAWA KOMOROWSKIEGO

Bronisław Komorowski w pierwszej turze wyborów zdobył ponadprzeciętne poparcie wśród osób o lewicowych poglądach politycznych, pracujących na własny rachunek, mieszkających w dużych, choć nie największych miastach (100–500 tys. mieszkańców). Częściej były to też osoby zadowolone ze swojego statusu materialnego, w wieku średnim (35–44 lata) oraz najstarsze (powyżej 55 roku życia), mające wyższe wykształcenie. W grupach społeczno-zawodowych ustępujący prezydent miał więcej niż przeciętnie zwolenników także wśród kadry kierowniczej i inteligencji oraz emerytów. Częściej głosowały na niego kobiety niż mężczyźni.

Motywy poparcia politycznego dla ustępującego prezydenta Bronisława Komorowskiego wymieniane przez jego zwolenników z pierwszej tury wyborów były nieco mniej zróżnicowane niż w przypadku jego najgroźniejszego konkurenta. Mówiąc inaczej, wachlarz jego zalet jako kandydata na prezydenta był węższy.

Zdecydowanie najważniejszą motywacją skłaniającą wyborców do poparcia w głosowaniu właśnie Bronisława Komorowskiego było jego doświadczenie, biografia polityczna i co się z tym wiąże – przewidywalność, stabilność (46%) i gwarancja spokoju. „Spokój, który daje gwarancje bezpieczeństwa dla mnie i mojej rodziny, oraz jego przeszłość i dorobek polityczny”, „Bo on już jest i wie wszystko, co trzeba, a czego nie trzeba, i jest jednym z lepszych”, „5 lat jego pracy. Nie wtrącał się w sprawy, co do których prezydent nie

powinien się wtrącać”, „Bo jest przewidywalny”, „Bo gwarantuje stabilną gospodarkę, bezpieczny kraj, poprawną politykę zagraniczną”, „Głosowałam za stabilizacją, za bezpieczeństwem, doświadczeniem, prawdziwym patriotyzmem”, „Jest gwarantem stabilizacji w państwie, jest kandydatem bezpiecznym”, „Osoba najbardziej odpowiednia, spełnia się w roli prezydenta”, „Komorowski był dobrym prezydentem i nie należy go zmieniać”, „Bo facet wie coś na temat rządu i współpracy, walczył o wolność, ma zasługi”.

CBOS	
Motywy głosowania na Bronisława KOMOROWSKIEGO	N=232
Bo jest sprawdzony; doświadczony; przewidywalny; stabilny (stabilność; stabilizacja); sprawdził się, bo jest; już go znam; był 5 lat i nic się nie stało; dobrze rządzi; spokój; zrównoważenie; gwarantuje spokój; bo to niczego nie zmieni; nie zrobił nic złego; boje się bałaganu i krzyku; biografia	49%
Cechy: rozsądek powaga; odpowiedzialność; stateczny; kultura polityczna.	26%
Nie było lepszego kandydata; brak alternatywy; nie widzę innego; brak zaufania do pozostałych kandydatów; głosowanie negatywne; wybór mniejszego zła; przyjdą inni to będzie gorzej; inni będą gorzej rządzić	24%
Wiarygodność; wierzę w niego; mam do niego (wzbudza) zaufanie; przekonał mnie; bliski ludziom; swój chłop; jest ludzki; ma charyzmę	24%
Będzie nas dobrze reprezentował za granicą; rozpoznawalność w świecie; gwarantuje dobrą politykę zagraniczną	10%
Negatywne oceny PiS; boję się PiS-u	8%
Negatywne oceny Andrzeja Dudy; „Nie lubię Dudów; byle nie Duda”	5%
Jest neutralny; akceptuje inność; jest tolerancyjny; otwarty	5%
Cechy osobowościowe: jest uprzejmy; grzeczny; sympatyczny; ciepły; odpowiada mi jego sposób bycia; osobowość	5%
Jest blisko ludzi; jest dobrym mówcą; umie rozmawiać ze zwykłymi ludźmi; mówi zrozumiale; co myśli; jest szczery; mądrze i rozsądnie mówił do ludzi; konkretny; rzeczowy; umie słuchać	4%
Cechy: wykształcony; mądry; inteligentny	4%
Program; odpowiadają mi jego poglądy; ma realne poglądy	4%
Dobra prezencja; postawny; przystojny	4%
Bo jest dobry (ogólniki); dobry prezydent; dobry kandydat; jest odpowiedni; bo mi odpowiada; pasuje; podoba mi się	4%
Cechy: uczciwy; patriota; przywiązany do ojczyzny	3%
Gwarantuje zmianę; coś by zmienił; chcę zmiany; zmiana w kraju; jest nowy; nowe spojrzenie; świeżość; będzie lepiej rządził	2%
Polityka; odpowiada mi politycznie; jestem zwolennikiem tej (jego) partii	1%
Ma szansę wygrać	1%
Inne odpowiedzi: wpływ innych; bo córka mi podpowiedziała; bo się pomyliłam; pomógł mi Latarnik Wyborczy; strzeliłam; żeby było śmiesznie	1%
Debaty telewizyjne; przemówienia w TV	1%
Poprawi moją sytuację; poprawi sytuację w kraju	1%
Trudno powiedzieć; nie wiem	1%

Poczucie bezpieczeństwa, które zapewnia swoim wyborcom Bronisław Komorowski, wynika po części z jego wizerunku – osoby stabilnej emocjonalnie, rozsądnej, poważnej, odpowiedzialnej, przestrzegającej zasad, którą cechuje kultura osobista i polityczna (26%). „Polityk doświadczony, zrównoważony, mało konfliktowy i przyjazny dla społeczeństwa”, „Sposób bycia, zachowania, spokojnie i dyplomatycznie postępuje”, „Cenię sobie spokój, jego zrównoważenie, stateczność”, „Człowiek rozsądny, nie obiecuje złotych gór”, „Jest to człowiek odpowiedzialny, niekrzykliwy i stabilny”, „Dotychczasowa działalność prezydenta, kultura osobista, wewnętrzny spokój”, „Jego spokój i rzeczowe podejście do spraw trudnych w kraju”, „Stabilna, spokojna prezydentura, w miarę rozsądna, rozsądnie podejmowane decyzje, chociaż nie ze wszystkimi jego decyzjami się zgadzałem”.

Niemal równie wielu wyborców Bronisława Komorowskiego skłoniła do głosowania właśnie na niego jego wiarygodność (24%). Dla tej grupy wyborców ustępujący prezydent jest postacią godną zaufania, przekonującą, mającą prezydencką charyzmę. Respondenci tak uzasadniali swój wybór: „Bo mu ufam”, „Jest wiarygodny dla mnie i poważny”, „Ponieważ wierzę temu kandydatowi”, „Ponieważ byłem przekonany do przewidywalności jego zachowania i obdarzyłem go zaufaniem”, „Wiarygodność, doświadczenie, uczciwość w działaniu”, „ Bo jest stabilny, nie zmyśla, jest wiarygodny, nie podnosi głosu”, „Znam jego cały życiorys, jego zasługi w konspiracji i mam do niego zaufanie”.

Równie często wybór Bronisław Komorowskiego na drugą kadencję był dokonywany na zasadzie „mniejszego zła”, czyli raczej jako mało satysfakcjonujące dla wyborcy wskazanie jednego, relatywnie „najmniej złego” polityka, z grona bardziej negatywnie ocenianych pretendentów do prezydentury (24%). „Nie ma zastępcy na dzień dzisiejszy”, „Bo nie widzę innego godnego uwagi”, „Nie ma za bardzo, na kogo głosować”, „Najkonkretniejszy, nie jest oszołomem”, „Przeciwnicy (to jacy byli), nie chciałem głosować na przeciwników”, „Pozostali kandydaci byli poniżej poziomu”, „Pozostali kandydaci według mnie nie nadają się na prezydenta”, „Uważam, że inni będą gorzej rządzić”, „Uważam, że jest względnie dobrym prezydentem, trochę się bałem tego, jeśli ktoś inny wygra wybory”, „Lepsze stare zło, niż nowe”, „Dobrze rządzi, przyjdą inni – będzie gorzej”, „Obawa przed zmianą na gorsze, w związku z kontrkandydatami”, „Nie znoszę bałaganu i krzyku w państwie, co serwują pozostali kandydaci”.

Niewątpliwym atutem Bronisława Komorowskiego, który miał wpływ na decyzje zwolenników prezydenta, była także jego pozycja międzynarodowa, rozpoznawalność za granicą i przekonanie, że w kolejnej kadencji będzie kontynuował dobrze ocenianą

politykę zagraniczną (10%). „Doświadczenie, rozpoznawalność na świecie, właściwe reprezentowanie Polski”, „Godnie reprezentuje nasz kraj”, „Doświadczenie, prezencja, właściwa reprezentacja na arenie międzynarodowej”, „Gwarantuje stabilność wewnętrzną, jak i zagraniczną kraju”, „Profesjonalny sposób reprezentowania naszego kraju”, „Jego spokój, reprezentatywność jako głowa państwa”, „Reprezentacyjnie to się sprawdził i mógłby być”.

Podobnie jak Andrzej Duda, także Bronisław Komorowski zyskał głosy od wyborców mających negatywny stosunek do jego konkurenta, a zwłaszcza do partii, która go wystawiła. Nie był to jednak czynnik tak znaczący jak w przypadku wyborców Andrzeja Dudy. Głosujący w I turze na Bronisława Komorowskiego uzasadniali swój wybór obawą przed rządami PiS (8%). „Boję się PiS-u”, „Nie lubię, jak ktoś rozsiewa nienawiść, a PiS to robi”, „Uważam, że PiS nie powinien dostać się do władzy”, „Nie chcę, żeby PiS był u władzy, bo będziemy ‘uciekać’² na wschód”, „Wybrałam mniejsze zło, byle tylko nie PiS.”, „Jestem przeciwnikiem PiS-u i nie było innych kandydatów, których mógłbym wziąć pod uwagę”. Poparcie dla Bronisława Komorowskiego było także uzasadniane negatywnym stosunkiem do jego najgroźniejszego konkurenta (dalsze 5%). „Głosowałem, żeby w I turze nie wygrał Duda”, „Znam tego kandydata, a postawa Dudy mi nie podchodzi”, „Kandydat ma szansę zostać prezydentem i gwarantuje rozsądne funkcjonowanie urzędu w przeciwieństwie do kandydata PiS”, „Nie chcę, żeby Kaczyński był nad prezydentem”.

Pojawiały się także uzasadniające ten wybór wypowiedzi podkreślające tolerancyjny stosunek ustępującego prezydenta do „inności” – poglądów czy wartości innych od tych, które sam wyznaje, otwartość na argumenty oraz uznanie, że osoby o innych zapatrywaniach także powinny być brane pod uwagę przy podejmowaniu decyzji przez prezydenta (5%). „Akceptuje inność, a nie jest przeciwko Kościołowi, nie jest radykalny, wzbudza zaufanie, jest uprzejmy i ciepły, jest doświadczony”, „O tym zdecydowała jego postawa, poszanowanie innego człowieka, dbanie o nasze państwo”, „Otwarty na politykę, otwarty na przedsiębiorców”.

Ustępujący prezydent przyciągał także głosy wyborców swoimi cechami charakteru: uprzejmością, ciepłem, sympatycznym stylem bycia (5%), zdolnościami komunikacyjnymi, umiejętnością rozmawiania z ludźmi oraz wykształceniem i inteligencją (po 4% wskazań).

² Co chyba zgodnie z intencjami respondenta znaczy: upodabniać się do krajów za naszą wschodnią granicą.

Części głosujących odpowiadał program i poglądy Bronisława Komorowskiego (4%). „Bliski politycznie jest mi jego program. Polityk przewidywalny”, „Bo podobają mi się jego założenia”, „Bo zgadzam się z jego poglądami”. Wśród jego zalet wymieniana była dobra prezencja i „prezydencki” wygląd (4%). Liczył się także jego patriotyzm i przywiązanie do ojczyzny (3%).

Pozostałe motywacje wyborcze wymieniane były już tylko sporadycznie. Nieliczni zwolennicy Bronisława Komorowskiego z I tury wyborów nie umieli wymienić powodów swej decyzji wyborczej (1%).

WYBORCY PAWŁA KUKIZA

Paweł Kukiz, mimo że nie przeszedł do II tury, okazał się „czarnym koniem” tych wyborów. Jego bardzo dobry wynik i liczna grupa zwolenników umożliwiają analizę motywacji wyborczych jego elektoratu.

Zacznijmy jednak od krótkiej analizy społeczno-demograficznej. Kto przede wszystkim na niego głosował? Zdecydowanie największym wyróżnikiem zwolenników Pawła Kukiza jest młodość – prawie dwa razy częściej niż przeciętnie głosowały na niego osoby w wieku do 34 roku życia, a w grupach społeczno-zawodowych – uczniowie i studenci. Jego wyborcami częściej niż inni byli także respondenci w wykształceniu średnim i wyższym, raczej dobrze zarabiający (powyżej 2000 zł na osobę w rodzinie), częściej mężczyźni niż kobiety. Ponadprzeciętnie często popierali go technicy i średni personel, robotnicy niewykwalifikowani, pracownicy administracyjno-biurowi, osoby bezrobotne, ale także kadra kierownicza i inteligencja.

Najbardziej znaczącymi powodami głosowania na Pawła Kukiza są – według deklaracji jego wyborców – po pierwsze fakt, że jest on kandydatem bezpartyjnym, spoza istniejących układów politycznych (30%), oraz, po drugie, że obiecuje rewolucyjne zmiany na naszej scenie politycznej (27%).

Zwolennicy Pawła Kukiza, dla których największe znaczenie miała jego niezależność, programowe odcięcie się od partii politycznych, uzasadniali swój wybór następująco: „Bo nie jest związany z żadną opcją polityczną”, „Bo to kandydat niezależny, spoza układu”, „Brak powiązań”, „Jest nowy, nie był z kręgu polityków”, „Jest to człowiek nie należący do żadnej obecnej partii”, „Ponieważ jest szczerym człowiekiem, spoza układu”, „Jest prosty i nie przynależy do żadnej partii złodziei”.

		CBOS
Motywy głosowania na Pawła KUKIZA		N=154
Bezpartyjny; nie jest przesiąknięty polityką; spoza układów; antysystemowość	30%	
Gwarantuje zmianę; coś by zmienił; chce zmiany; zmiana w kraju; jest nowy; nowe spojrzenie; świeżość; będzie lepiej rządził	27%	
Jest blisko ludzi; jest dobrym mówcą; umie rozmawiać ze zwykłymi ludźmi; mówi zrozumiale; co myśli; jest szczery; mądrze i rozsądnie mówił do ludzi; konkretny; rzeczowy; umie słuchać.	20%	
Wiarygodność; wierzę w niego; mam do niego (wzbudza) zaufanie; przekonał mnie; bliski ludziom; swój chłop; jest ludzki; ma charyzmę	16%	
Nie było lepszego kandydata; brak alternatywy; nie widzę innego; brak zaufania do pozostałych kandydatów; głosowanie negatywne; wybór mniejszego zła; przyjdą inni to będzie gorzej; inni będą gorzej rządzić	15%	
Program; odpowiadają mi jego poglądy; ma realne poglądy	14%	
Znak sprzeciwu; jestem przeciw rządzącym; nie zgadzam się z poglądami rządzących; nie podoba mi się to; co się dzieje w Polsce; dość kłamstwa i obłudy	13%	
Negatywne skojarzenia i oceny PO; a także skojarzenia Komorowskiego z PO; Komorowski za bardzo podporządkowany PO	11%	
Negatywne oceny prezydenta Komorowskiego. Jest przeciwnikiem Komorowskiego; nie odpowiada mi obecny prezydent; obecna prezydentura jest zła; zawiodłem się na Komorowskim	10%	
Negatywne oceny PiS; boję się PiS-u	7%	
Jest młody; młodszy; energiczny; przyszłościowy	7%	
Inne konkretne tezy programowe: pomysł na sprawniejsze państwo; jednomandatowe okręgi wyborcze	6%	
Inne odpowiedzi: wpływ innych; bo córka mi podpowiedziała; bo się pomyliłam; pomógł mi Latarnik Wyborczy; strzeliłam; żeby było śmiesznie	4%	
Poprawi moją sytuację; poprawi sytuację w kraju	4%	
Cechy: uczciwy; patriota; przywiązany do ojczyzny	3%	
Tezy programowe: praca dla młodych; żeby młodzi nie wyjeżdżali; chce pomóc młodym; zlikwiduje umowy śmieciowe	3%	
Negatywne oceny Andrzeja Dudy; „Nie lubię Dudów; byle nie Duda”	2%	
Debaty telewizyjne; przemówienia w TV	2%	
Polityka; odpowiada mi politycznie; jestem zwolennikiem tej (jego) partii	2%	
Cechy osobowości: jest uprzejmy; grzeczny; sympatyczny; ciepły; odpowiada mi jego sposób bycia; osobowość	1%	
Kwestie gospodarcze; poprawi sytuację gospodarczą; zmniejszy bezrobocie	1%	
Dobra kampania wyborcza	1%	
Tezy programowe socjalne: obniżenie wieku emerytalnego; powiększenie kwoty wolnej od podatku. Także broni polskiej ziemi; lasów; rolników; kopalń	1%	

Respondenci pragnący zmian na naszej scenie politycznej mówili: „Oczekuję zmian, a on gwarantuje, że może ich dokonać”, „Chcę zmiany obecnej władzy”, „Może coś się zmieni, bo nic się nie poprawia”, „Liczę na duże zmiany, kraj potrzebuje zmian”, „Ponieważ chce zmienić Polskę na lepsze”, „Jako jedyny jest w stanie zmienić sytuację w kraju i zmienić wszystko od środka”. Z niezależnością i brakiem uwikłań politycznych związana jest

świeżość spojrzenia, inne niż najczęściej obowiązujące, podejście do polityki: „Człowiek, który może wnieść coś nowego do życia polskiego społeczeństwa”, „Całkiem inne podejście do rzeczywistości”, „Chcemy zmian, świeżości, czegoś nowego”. Z kilku wypowiedzi widać, że Paweł Kukiz zdołał do siebie przekonać zwolenników zmian będących potencjalnie sympatykami Janusza Korwin-Mikkego. „Ponieważ proponuje pakiet zmian, chce odpartyjnić aktualny system, chce zerwać z rządem tylko dwóch partii, a nie jest tak kontrowersyjny jak Janusz Korwin-Mikke”.

Wśród pozostałych silnych stron Pawła Kukiza, które motywowały wyborców do poparcia go w wyborach, na trzecim miejscu wymieniany był dar przekonywania, świetna autoprezentacja, umiejętność słuchania i rozmawiania ze zwykłymi ludźmi (20%). „Dobrze przedstawia swój program”, „Swoje wypowiedzi głosił jasno, prosto i czytelnie. Jego program wydawał się do zrealizowania. I był bezpartyjny”, „Zainteresował się tym, co ludzi mówią, spodobała mi się ta oddolna inicjatywa”, „Jego podejście do ludzi. Facet widzi obywatela, a nie numer statystyczny”, „Bo mądrze i rozsądnie przemawiał do ludzi, bardzo zrozumiale dla mnie”, „Bo jest konkretny i rzeczowy”, „Przede wszystkim szczerowość wypowiedzi i że nie był członkiem żadnej partii politycznej”. Wiąże się z tym tylko nieco rzadziej wymieniana jego autentyczność, wiarygodność (16%). „Jest inny od pozostałych, nowy, jego program w miarę mi odpowiadał, podobały mi się jego wypowiedzi, jego przekaz, wydały mi się naturalne, inne, bardziej wiarygodne niż innych kandydatów, „Jest prawdziwy, nie zgrywa się, nie udaje nikogo, zależy mu na zmianach”, „Jest jedynym niesprzedajnym”, „Mówi prawdę, patriota przywiązany do ojczyzny, popiera wartości rodzinne”.

Duże znacznie przy wyborze Pawła Kukiza miało negatywne postrzeżenie pozostałych kandydatów, brak alternatywy, a także traktowanie głosowania na niego jako wyboru „mniejszego zła” (15%). „Na przekór wszystkim innym kandydatom”, „Brak lepszych kandydatów”, „Brak zaufania do pozostałych kandydatów”. W grupie wyborców tego kandydata krytycznie oceniani byli zarówno obecny prezydent (11%) i rządząca formacja polityczna (10%), jak i – choć rzadziej – kandydat PiS (2%) i jego partia (7%). „Nie podoba mi się postawa Dudy ani Komorowskiego, a reszta kandydatów była mi nieznana, poza Januszem Korwin-Mikke, któremu jestem przeciwna”, „Nie odpowiada mi kandydatura obecnego prezydenta, mam wątpliwości co do Dudy”, „Żeby nie głosować na wiodących kandydatów”, „Bo poprzedni kandydaci nic nie zrobili, Duda też nic nie zrobi”, „Żeby nie głosować na PO i Komorowskiego”, „Nie podoba mi się to, co robi Komorowski. Nie ma lepszych kandydatów. Uważam, że potrzebne są jakieś zmiany, nie można wybierać zawsze tego samego, żeby nic się nie zmieniło kolejny raz”, „Chęć przewietrzenia sceny politycznej,

ukaranie obecnego prezydenta”, „Może wiele zmieni i nie będzie z Komorowskim?”, „Zbyt duża pewność Bronisława Komorowskiego i wysoki wynik w sondażach”. Tę składową motywacji wyborczych najlepiej podsumowuje wypowiedź respondentki, która w ten sposób odpowiada na pytanie, dlaczego głosowała na Pawła Kukiza: „Nie wiem, właściwie robił najmniej ruchu wokół siebie, chciałam, żeby po prostu PiS i PO przestały walczyć między sobą”.

Zwolennicy Pawła Kukiza oddawali na niego swój głos traktując ten wybór jako znak protestu, sprzeciw wobec utrzymującej się od lat sytuacji na naszej scenie politycznej (13%). „Nie podoba mi się aktualna sytuacja polityczna w kraju i myślę, że te dwa ugrupowania, które są na czele, okłamują nas. Mój wybór Pawła Kukiza był rodzajem sprzeciwu wobec dwóch panujących ugrupowań, a nie rzeczywistym wyborem”, „Protest przeciwko temu, co w Polsce się dzieje”, „Żeby się sprzeciwić obecnym władzom, żeby zaczęli coś robić”, „Uważam, że wprowadzi jakąś świeżość, a nie będzie kontynuował bitwy między dwoma dużymi partiami. Podoba mi się też pomysł jednomandatowych okręgów wyborczych”.

Część wyborców skłoniły do głosowania na Pawła Kukiza jego poglądy i program (14%). „Moje poglądy są podobne do poglądów pana Kukiza”. Szczegółowe tezy programowe, takie jak postulat wprowadzenia jednomandatowych okręgów wyborczych, zinterpretowany w obozie prezydenckim jako hasło najbardziej przyciągające wyborców, tak naprawdę bezpośrednio skłoniło do głosowania na Pawła Kukiza tylko niewielką część jego elektoratu (6%), przy czym sporo wypowiedzi dotyczyło innych kwestii. Większe znacznie miało to, że jest człowiekiem młodym (choć raczej duchem, niż wiekiem) i że rozumie młodych ludzi, ich problemy i będzie chciał je rozwiązywać (odpowiednio 7% i 3%). „Bo jest młody, rozumie takich jak ja, nie jest wmieszany w tę bandę”, „Zdecydowała chęć zmian w Polsce, więcej miejsc pracy, żeby ludzie młodzi nie wyjeżdżali do pracy za granicę, żeby żyło się lepiej, żeby politycy nie oszukiwali Polaków”, „Chce pomóc młodym ludziom”, „Poparł młodzież”, „Bo jest młody, mówi to, co myśli, nie boi się niczego”. Część jego wyborców (4%), dużo mniejsza niż w przypadku Andrzeja Dudy, wiązała swój wybór i jego ewentualne zwycięstwo z możliwością poprawy własnej sytuacji życiowej i sytuacji życiowej Polaków. „Jakby on doszedł do władzy, to mogłabym znaleźć jakąkolwiek pracę”, „Człowiek charyzmatyczny, dąży do poprawy sytuacji finansowej obywateli”, „Aby w Polsce nastąpiły zmiany pod względem pozyskania pracy i gospodarczym”.

WYBORCY POZOSTAŁYCH KANDYDATÓW

Małe liczebności zwolenników pozostałych kandydatów startujących w pierwszej turze wyborów prezydenckich w całej próbie, pozwalają na tylko bardzo ogólne i orientacyjne spojrzenie na motywacje wyborcze ich elektoratów.

Wśród powodów wyboru Janusza Korwin-Mikkego wskazywanych przez jego sympatyków najbardziej istotne były jego poglądy i program (35%), przy czym najczęściej mówiono o obniżeniu podatków (dalsze 17%). „Prawicowe poglądy, zniesie podatek dochodowy, zmniejszy podatek VAT, zlikwiduje OFE i ZUS, zmniejszy liczbę urzędników”, „Dobry ekonomista, zorientowany gospodarczo i politycznie”. Niemal równie istotna była chęć zmiany istniejącego status quo (31%). „Żeby po prostu był ktoś inny niż dotychczasowi faworyci, może ktoś inny zrobi coś mądrzejszego”, „Wierzę, że zmieni Polskę”. Relatywnie wielu jego wyborców wiązało zwycięstwo wyborcze popieranego kandydata z możliwością poprawy sytuacji gospodarczej i własnej sytuacji materialnej (17%). Istotna była jego wiarygodność (10%): „Dlatego, że prezentuje poglądy wolnorynkowe i z całą pewnością prezentuje je stale. Materiały z ostatnich 30 lat świadczą o tym, że nie zmienił zdania i mówi dokładnie to samo, w przeciwieństwie do innych polityków”.

Głównym motywem głosowania na Adama Jarubasa, było poparcie dla partii politycznej, która go wystawiła (33%). „Zawsze głosuję na PSL”, „Od lat popieramy tę partię”, „Głosuję na swoje ugrupowanie”. Istotne było także odrzucenie innych kandydatów. „Żeby dać szansę, mniejsze zło”, „Było tylu kandydatów i ja zrobiłem ciach i na niego”.

Magdalena Ogórek skłoniła do głosowania swoich nielicznych zwolenników przede wszystkim tym, że była wśród mężczyzn jedyną kandydatką na urząd prezydenta. „Pierwsza kobieta prezydentem Polski”, „Bo była jedyną kobietą”, „Bo jest super babeczka ze Śląska”. Wśród pozostałych motywacji wyborczych wymieniane były jeszcze: chęć zmiany, poparcie dla wystawiającej ją partii, a także troska o ludzi młodych. „Bo obiecała, że studenci będą mieli pracę, zlikwiduje umowy śmieciowe”, „Głosowałam na zmiany w naszym kraju i młodość”.

Zmiana to różnie formułowane hasło, którym najczęściej Polacy uzasadniali swoje decyzje w pierwszej turze wyborów prezydenckich. Zwolennikami zmiany byli przede wszystkim wyborcy Andrzeja Dudy i Pawła Kukiza.

U zwolenników Andrzeja Dudy towarzyszyło temu przekonanie o przełożeniu się pożądaney zmiany na poprawę sytuacji życiowej zarówno Polaków w ogólności, jaki i swojej własnej. Wyborców Andrzeja Dudy przekonały również poszczególne tezy programowe i obietnice składane w toku kampanii, w tym szczególnie zapowiedź powrotu do wcześniejszego wieku emerytalnego. Wybór Andrzeja Dudy był także silnie motywowany negatywną oceną prezydentury Bronisława Komorowskiego oraz rządów opcji politycznej, z której się wywodzi.

Wśród wyborców Pawła Kukiza najbardziej liczył się jego antypartyjny wizerunek – osoby będącej poza wszelkimi układami, kierującej się wyłącznie patriotyzmem. Paweł Kukiz skutecznie przekonał swoich zwolenników także autentycznością, umiejętnością przemawiania, zrozumiałym językiem i prostymi receptami, dzięki czemu udało mu się trafić do przekonania i serc zwykłych ludzi, niejednokrotnie wcześniej nie interesujących się polityką. Wyborcy Pawła Kukiza swą decyzją chcieli także wyrazić sprzeciw i negatywny stosunek do utrzymującej się od lat sytuacji na naszej scenie politycznej – sytuacji, w której dwa ugrupowania praktycznie zmonopolizowały dyskurs polityczny. Jednocześnie byli oni trochę bardziej krytyczni wobec aktualnie rządzących i urzędujących, niż wobec ich konkurentów. Wydaje się, że odczytany jako najistotniejszy postulat wprowadzenia jednomandatowych okręgów wyborczych nie miał dla wyborców Pawła Kukiza tak wielkiego znaczenia, jakie mu się przypisuje.

Wyborcy Bronisława Komorowskiego to przede wszystkim zwolennicy stabilizacji, przewidywalności, pozostawania raczej przy tym co pewne i znane, niż nieznanego, mogącego przynieść nie wiadomo co. Niewątpliwym walorem ustępującego prezydenta w oczach wyborców była także jego biografia polityczna oraz wizerunek – osoby odpowiedzialnej, poważnej i rozsądnej. Dla wyborców niebagatelne znaczenie miało jego doświadczenie oraz dobre oceny na arenie międzynarodowej. Obawy oraz krytyczny stosunek wobec PiS tym razem miały dla kształtowania się elektoratu Bronisława Komorowskiego mniejsze znaczenie – mniej ważyły na decyzjach jego wyborców niż krytycyzm wobec PO na wyborach elektoratu Andrzeja Dudy.

Opracował
Krzysztof PANKOWSKI

A N E K S

Tabela 1

		Na kogo Pan(i) głosował(a) w I turze wyborów prezydenckich?									Liczba osób
		Andrzej Duda	Adam Jarubas	Brońsław Komorowski	Janusz Korwin-Mikke	Paweł Kukiz	Magdalena Ogórek	Janusz Palikot	Inni	Oddaniem głos nieważny	
		%	%	%	%	%	%	%	%	%	
Ogółem		32	2	35	3	23	2	1	0	0	666
Płeć	Mężczyźni	32	3	30	6	27	2	1			327
	Kobiety	32	2	39	1	19	3	2	1	0	338
Wiek	18–24 lata	18	1	14	17	45	2	1		1	60
	25–34	21	2	22	4	45	4	3			133
	35–44	22		42	3	29	1	1	2	1	116
	45–54	44	3	39		12	2	1			106
	55–64	42	3	40	2	10	1	1	1		131
	65 lat i więcej	40	4	45		6	5	0			120
Miejsce zamieszkania	Wieś	39	3	29	3	22	2	1	0		243
	Miasto do 19 999	35	3	34	1	20	3	3			100
	20 000 – 99 999	33	2	34	5	22	2	0	1		129
	100 000 – 499 999	18		48	3	29	2	1			115
	500 000 i więcej mieszk.	25	2	37	5	23	3	2	1	2	79
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	45	5	34	5	10	2				107
	Zasadnicze zawodowe	42	2	36	2	14	2	1			155
	Średnie	29	2	29	4	32	3	1		0	201
	Wyższe	21	2	41	3	28	2	3	1	0	203
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	14		43	3	32	3	5		1	100
	Średni personel, technicy	14	6	30	3	40	3		4		27
	Pracownicy adm.-biurowi	37	1	30		30				1	51
	Pracownicy usług	27		31	12	25	4				39
	Robotnicy wykwalifikowani	39	1	28	3	26	2		2		61
	Robotnicy niewykwalifik.	22		26	8	41	3				28
	Rolnicy	62		29		5	3				28
	Pracujący na własny rach.	25	7	50	2	10	5				32
	Bezrobotni	25		36	2	30	4	2			58
	Emeryci	43	3	43	1	7	2	0	1		140
	Renciści	53	8	26	2	11					36
Uczniowie i studenci	12	2	11	19	48	5	3			28	
Gospodynie domowe i inni	37	6	31		26					39	
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	42	1	33	3	15	6				91
	Od 650 do 999 zł	35	8	27	3	24	3				79
	Od 1000 do 1399 zł	40	3	31	3	21	1	1			98
	Od 1400 zł do 1999 zł	27	2	39	10	18	1	1	1		87
	2000 zł i więcej	23	1	41		30	2	3	1	0	157
Ocena własnych war. mater.	Złe	46	3	21	5	19	3	1	1		71
	Średnie	39	2	30	4	21	2	1	0		282
	Dobre	23	3	43	2	26	3	1	0	0	312
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	40		32		28					32
	Raz w tygodniu	43	3	32	1	18	2		1		334
	1–2 razy w miesiącu	32	2	36	3	24	2			1	84
	Kilka razy w roku	21	3	38	2	32	2	1	1	1	122
	W ogóle nie uczestniczy	6		39	15	28	4	8			91
Poglądy polityczne	Lewica	13	2	51	1	23	5	4	1	1	101
	Centrum	22	3	40	3	30	2	0		0	222
	Prawica	49	3	25	4	17	1	1	0		260
	Trudno powiedzieć	29		31	5	25	6	2	1		83